

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-17-24>

УДК 351.82(477)(073)

Приватний нотаріат у системі недержавного забезпечення національної безпеки України

Скорук О.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки, безпеки
та інноваційної діяльності підприємства
Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки

У роботі визначено сутність національної безпеки України. Обґрунтовано роль приватного нотаріату як елемента недержавного сектору в забезпеченні національної безпеки України. Визначено й охарактеризовано основні принципи функціонування українського приватного нотаріату.

Ключові слова: приватний нотаріат, національна безпека, державна система національної безпеки, недержавна система національної безпеки, принципи приватного нотаріату.

Скорук Е.В. ЧАСТНЫЙ НОТАРИАТ В СИСТЕМЕ НЕГОСУДАРСТВЕННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ

В работе определена сущность национальной безопасности Украины. Обоснована роль частного нотариата как элемента негосударственного сектора в обеспечении национальной безопасности Украины. Определены и охарактеризованы основные принципы функционирования украинского частного нотариата.

Ключевые слова: частный нотариат, национальная безопасность, государственная система национальной безопасности, негосударственная система национальной безопасности, принципы частного нотариата.

Skoruk O.V. PRIVATE NOTARNTMENT IN NON-GOVERNMENTAL SECURITY SYSTEM OF NATIONAL SECURITY OF UKRAINE

The thesis defines the essence of the national security of Ukraine. The role of the private notary as an element of the non-governmental sector in providing the national security of Ukraine is substantiated. The basic principles of functioning of the Ukrainian private notary are determined and described.

Keywords: private notary, national security, state system of national security, non-state system of national security, principles of private notary.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ознакою будь-якої сильної демократичної держави є достатня й ефективна система національної безпеки, у якій особливе місце посідає недержавна система зі своїми складниками, загрозами та напрямками забезпечення. Недержавна система забезпечення національної безпеки, як і державна система, призначена для реалізації державної політики у сфері національної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми забезпечення національної безпеки загалом досліджували О.П. Дзюбань, В.А. Ліпкан, Г.В. Новицький, Г.П. Ситник, В.І. Ткаченко та ін. Окремі питання стосовно визначення завдань та функцій недержавної системи забезпечення національної безпеки, виділення суб'єктів недержавної системи та особливостей їхнього функціонування висвіт-

лено в роботах М.С. Долинської, В.А. Ліпкана, К.І. Чижмара та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість публікацій та їх високий рівень теоретичного опрацювання з досліджуваної проблеми, окремі питання щодо визначення суб'єктів недержавної безпеки й ролі їхнього функціонування залишаються актуальними для нашої держави та потребують додаткових досліджень.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Дослідження спрямоване на визначення ролі приватного нотаріату як елемента недержавної системи національної безпеки у забезпеченні національної безпеки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Національна безпека – це система, яка складається з двох підсистем безпеки:

державної та недержавної. Роль державної системи у забезпеченні національної безпеки є очевидною. Довгий час держава намагалася покласти на себе всі клопоти щодо забезпечення зовнішньої та внутрішньої безпеки, применшуючи роль суспільства у створенні безпечних умов життя для окремого громадянина, соціальної групи, суспільства та й загалом держави. Проте недержавна система безпеки має бути рівноправною та доповнювати державну систему безпеки. Поєднання державної та недержавної систем безпеки сприятиме розвитку й ефективному функціонуванню всієї системи національної безпеки, більш повній реалізації національних інтересів.

Сьогодні чітко не визначено суб'єкти недержавної системи національної безпеки. На думку В.А. Ліпкана, до компонентів недержавної системи забезпечення національної безпеки належать [1, с. 421]:

- український народ;
- органи місцевого самоврядування;
- органи самоорганізації населення;
- об'єднання громадян;
- професійні спілки;
- приватний нотаріат;
- адвокатура;
- приватні детективні та охоронні підприємства.

Вагомий внесок у захист прав і свобод людини й громадянина робить приватний нотаріат, порядок правового регулювання діяльності якого встановлює Закон України «Про нотаріат» [2]. Нотаріат в Україні – система органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені законом, для надання їм юридичної вірогідності [2].

Вчинення нотаріальних дій в Україні покладається на нотаріусів, які працюють у державних нотаріальних конторах, державних нотаріальних архівах (державні нотаріуси) або займаються приватною нотаріальною діяльністю (приватні нотаріуси). Документи, оформлені державними і приватними нотаріусами, мають однакову юридичну силу.

Приватні нотаріуси, відповідно до ст. 34 Закону України «Про нотаріат», вчиняють такі дії:

- посвідчують правочини (договори, заповіти, довіреності тощо);
- вживають заходів щодо охорони спадкового майна;
- видають свідоцтва про право на спадщину;

– видають свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів);

– видають дублікати нотаріальних документів, що зберігаються у справах нотаріусів;

– накладають заборону на відчуження нерухомого майна (майнових прав на нерухоме майно), що підлягає державній реєстрації;

– засвідчують копії (фотокопії) документів і виписок із них;

– засвідчують підписи на документах;

– засвідчують переклад документів з однієї мови на іншу, вказуючи на їх точність і правильність перекладу;

– посвідчують факт, що фізична особа жива;

– посвідчують факт перебування фізичної особи в певному місці;

– передають заяви фізичних та юридичних осіб іншим фізичним та юридичним особам;

– вчиняють виконавчі написи;

– беруть на зберігання документи тощо [2].

Нотаріальна діяльність, з одного боку, спрямована на охорону прав і законних інтересів людини та громадянина, а з іншого – забезпечує постійне відтворення сталих зв'язків у системі взаємодії інститутів держави й інститутів громадянського суспільства [3, с. 38].

Зміст функціонування нотаріату у сфері забезпечення національної безпеки полягає у здійсненні правоохоронної та правозахисної діяльності із дотриманням таких основних принципів: законності; обґрунтованості нотаріальних дій; сприяння громадянам та організаціям у здійсненні їхніх прав і законних інтересів; додержання нотаріальної таємниці; захисту честі, гідності та ділової репутації нотаріуса. Коротко визначимо сутність цих принципів.

Принцип законності є основоположним серед інших принципів. Відповідно до ст. 5 Закону України «Про нотаріат», нотаріус зобов'язаний здійснювати свої професійні обов'язки відповідно до закону і принесеної присяги [2]. Тобто кожен нотаріус, учиняючи нотаріальні дії, зобов'язаний керуватися законами України, постановами Верховної Ради України, указами й розпорядженнями Президента України, постановами й розпорядженнями Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства юстиції України, нормативними актами обласних, міських державних адміністрацій. Окрім того, дотримуватися законності повинні й особи, які звертаються до нотаріуса за вчиненням нотаріальної дії. Порушення такими особами зазначеної вимоги тягне за собою відмову нотаріуса у вчиненні нотаріальної дії (ст. 49 Закону України «Про нотаріат»).

Зміст принципу обґрунтованості нотаріальних дій означає, що всі дії нотаріуса повинні відповідати реальним обставинам. Для реалізації цього принципу законодавство передбачає певні правові гарантії. По-перше, нотаріус встановлює особу учасників цивільних відносин, які звернулися за вчиненням нотаріальної дії (ст. 43 Закону України «Про нотаріат»), визначає обсяг цивільної дієздатності фізичних осіб, перевіряє цивільну правоздатність і дієздатність юридичної особи, перевіряє повноваження представника фізичної або юридичної особи, встановлює наміри сторін учиняти правочин (ст. 44 Закону України «Про нотаріат»).

По-друге, нотаріус має право витребувати додаткові документи й відомості, необхідні для вчинення нотаріальної дії (ст. 46 Закону України «Про нотаріат»), має право не приймати документи, які не відповідають вимогам законодавства або містять відомості, що принижують честь, гідність та ділову репутацію фізичної особи або ділову репутацію юридичної особи (ст. 47 Закону України «Про нотаріат»).

По-третє, для забезпечення об'єктивного підходу до вчинення нотаріальних дій закон регулює певні обмеження у праві здійснення нотаріальних дій. Це необхідно, щоб запобігти використанню службового становища та необ'єктивності у вирішенні питань, пов'язаних з учиненням нотаріальних дій (ст. 9 Закону України «Про нотаріат»).

Для реалізації принципу сприяння громадянам, підприємствам, установам та організаціям у здійсненні їхніх прав і захисті законних інтересів, щоб юридична необізнаність не могла бути використана на шкоду зацікавленим особам, передбачено ст. 5 Закону України «Про нотаріат». Форми такого сприяння можуть бути різними. Нотаріус роз'яснює права та обов'язки зацікавлених осіб, попереджає про наслідки вчинюваних нотаріальних дій.

Нотаріус виступає в ролі неупередженого радника й поборника захисту прав усіх сторін угоди та всіх осіб, які звертаються за вчиненням нотаріальних дій [4, с. 105]. Окрім того, нотаріус має право давати конкретні роз'яснення з питань учинення нотаріальних дій і консультації правового характеру та не має права безпідставно відмовляти у вчиненні нотаріальної дії.

Принцип додержання нотаріальної таємниці полягає у тому, що нотаріуси, інші посадові особи, які вчиняють нотаріальні дії, та помічники нотаріусів зобов'язані зберігати

нотаріальну таємницю, навіть якщо їхня діяльність обмежується наданням правової допомоги чи ознайомленням з документами (ст. 8 Закону України «Про нотаріат»). Це означає, що зазначені вище особи не можуть розголошувати відомості, отримані під час учинення нотаріальної дії або звернення до нотаріуса зацікавленої особи (інформація про особу, її майно, особисті майнові та немайнові права й обов'язки тощо).

Обов'язок дотримання нотаріальної таємниці поширюється також на осіб, яким про вчиненні нотаріальні дії стало відомо у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків чи іншої роботи, на осіб, залучених для вчинення нотаріальних дій як свідків, та на інших осіб, яким стала відома інформація, що становить предмет нотаріальної таємниці.

Особи, винні в порушенні нотаріальної таємниці, несуть відповідальність у порядку, встановленому законом.

Приватний нотаріус – уповноважена державою фізична особа, яка здійснює незалежну професійну нотаріальну діяльність, з одного боку, виступає суб'єктом захисту прав і свобод людини та громадянина, з іншого – є об'єктом національної безпеки. Захист честі, гідності та ділової репутації нотаріуса належить до основних принципів здійснення нотаріальної діяльності. Зазначимо, що чинне законодавство не містить визначення понять гідності, честі чи ділової репутації, вони є морально-етичними й водночас особистими немайновими правами.

Під гідністю розуміють визнання цінності кожної фізичної особи як унікальної біопсихосоціальної цінності. З честю пов'язується позитивна соціальна оцінка особи, яка ґрунтується на відповідності її поведінки загальноновизнаним уявленням про добро і зло. Під діловою репутацією нотаріусів розуміють оцінку їхньої громадської, професійної чи іншої діяльності, яку здійснює така особа як учасник суспільних відносин [5, с. 90]. Тобто реалізація зазначеного принципу полягає у недопущенні поширення недостовірної інформації, образи нотаріуса як особи, що здійснює свої професійні дії у сфері нотаріату.

Висновки з цього дослідження. Отже, діяльність приватного нотаріату впливає на матеріальне й духовне благополуччя громадян, на реалізацію національних інтересів. Приватний нотаріат – елемент недержавної системи забезпечення національної безпеки, органічний структурний компонент у загальній системі забезпечення національної безпеки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ліпкан В.А. Національна безпека України: навч. посіб. К.: Кондор, 2008. 552 с.
2. Про нотаріат: Закон України від 2 вересня 1993 р. № 3425-XII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3425-12> (дата звернення: 05.07.2018).
3. Єфименко Л.В. Принципи та функції нотаріальної охорони цивільних прав та інтересів. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2013. № 9. С. 36–43.
4. Долинська М.С. Основні принципи українського нотаріального права. Науковий вісник Львівського національного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2012. № 1. С. 99–108.
5. Аврамова О. Цивільно-правовий захист честі, гідності, ділової репутації нотаріуса. Мала енциклопедія нотаріуса. 2017. № 1. 90–97.

REFERENCES:

1. Lipkan V. A (2008) Natsionalna Bezpeka Ukrainy. [National Security of Ukraine]. K.: Kondor.
2. Verkhovna Rada Ukrainy (1993) Pro Notariat [About the notary]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3425-12> (accessed 5 July 2018).
3. Yefimenko L. V. (2013) Pryntsypy Ta Funktsii Notarialnoi Okhorony Tsyvilnykh Prav Ta Interesiv [Principles and functions of notarial protection of civil rights and interests]. Biuleten Ministerstva Yustytsii Ukrainy, no. 9, pp. 36–43.
4. Dolynska M. S. (2012) Osnovni Pryntsypy Ukrainskoho Notarialnogo Prava [Basic principles of Ukrainian notarial law]. Scientific herald of Lviv National University of Internal Affairs. The series is legal, no. 1, pp. 99–108.
5. Avramova O (2017) Tsyvilno-pravovyi Zakhyst Chesti Hidnosti Dilovoi Reputatsii Notariusa [Civil protection of honor, dignity, business reputation of the notary]. Small Encyclopedia of the notary, no. 1, pp. 9–97.